

Історія

УДК 930.251:004]:351.853(477:100)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17610833>

**Діджиталізація історичних архівів
як засіб збереження історико-культурної спадщини: український і
світовий досвід**

Білівненко Сергій Миколайович,

канд. іст. наук, доцент, завідувач кафедри джерелознавчих студій та
суспільних комунікацій, Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-6724-5932>

Петрова Катерина Анатоліївна,

канд. іст. наук, старший викладач кафедри новітньої історії України,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна,
<https://orcid.org/0009-0007-4589-5150>

Москаленко Єлизавета Сергіївна,

студентка 1 курсу магістратури, факультету історії та міжнародних відносин
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна,
<https://orcid.org/0009-0004-4632-7858>

Прийнято: 22.10.2025 | Опубліковано: 31.10.2025

***Анотація:** Метою статті є аналіз процесу діджиталізації історичних архівів як провідного інструменту збереження історико-культурної спадщини, визначення особливостей його розвитку в Україні та зіставлення з провідними*

світовими практиками. Дослідження спрямоване на з'ясування значення цифрової трансформації архівної справи в умовах воєнних викликів і глобалізації інформаційного простору.

Методологічну основу дослідження становлять принципи історизму, системності та порівняльного аналізу. Використано аналітичний, хронологічний і компаративний методи для виявлення закономірностей розвитку цифрових архівних ініціатив. Застосування структурно-функціонального підходу дозволило дослідити організаційні та технологічні моделі роботи міжнародних і українських цифрових платформ.

У статті роаналізовано етапи становлення європейських цифрових бібліотек і архівів – The European Library (TEL), Europeana, World Digital Library (WDL), а також українських ініціатив, зокрема Національної електронної бібліотеки України (НЕБУ). Визначено, що успішна діджиталізація культурної спадщини передбачає створення спільних стандартів, розвиток міжінституційної співпраці, правове врегулювання та забезпечення сталого фінансування. Показано, що цифрові архіви не лише зберігають унікальні документи, а й сприяють популяризації історичної пам'яті та формуванню національної ідентичності.

Діджиталізація архівів є стратегічним напрямом сучасної гуманітарної політики, який забезпечує збереження культурного надбання, розвиток науки та освіти, інтеграцію України у світовий інформаційний простір. Подальші дослідження варто зосередити на розробленні національних стандартів цифрового збереження, моделюванні ефективних систем управління електронними архівами та розширенні міжнародної співпраці у сфері культурної спадщини.

Ключові слова: діджиталізація, архіви, історико-культурна спадщина, цифрові бібліотеки, Europeana, Національна електронна бібліотека України,

Digitization of Historical Archives as a Means of Preserving Historical and Cultural Heritage: Ukrainian and Global Experience

Serhii Bilivnenko,

PhD in History, Associate Professor, Head of the Department of Source Studies and Social Communications, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-6724-5932>

Kateryna Petrova,

PhD in History, Senior Lecturer at the Department of Modern History of Ukraine, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0007-4589-5150>

Yelyzaveta Moskalenko,

First-year Master's Student, Faculty of History and International Relations Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0004-4632-7858>

Abstract: *The purpose of the article is to analyze the process of digitization of historical archives as a key tool for preserving historical and cultural heritage, to identify the peculiarities of its development in Ukraine, and to compare them with leading global practices. The study aims to determine the significance of the digital transformation of archival work in the context of wartime challenges and the globalization of the information space.*

The methodological basis of the study is grounded in the principles of historicism, systematization, and comparative analysis. Analytical, chronological, and comparative methods were applied to identify the patterns of development of digital archival initiatives. The use of a structural and functional approach made it possible to explore the organizational and technological models of international and Ukrainian digital platforms.

The article analyzes the stages of formation of European digital libraries and archives – The European Library (TEL), Europeana, World Digital Library (WDL) – as well as Ukrainian initiatives, particularly the National Electronic Library of Ukraine (NELU). It has been determined that the successful digitization of cultural heritage requires the establishment of common standards, the development of inter-institutional cooperation, legal regulation, and sustainable funding. It is shown that digital archives not only preserve unique documents but also promote the popularization of historical memory and the strengthening of national identity.

The digitization of archives represents a strategic direction of modern humanitarian policy, ensuring the preservation of cultural heritage, the development of science and education, and the integration of Ukraine into the global information space. Future research should focus on the development of national standards for digital preservation, the modeling of effective electronic archive management systems, and the expansion of international cooperation in the field of cultural heritage. The article highlights the integration of Ukrainian archives into international digital heritage networks as a unique aspect of the national digitization strategy.

Keywords: *digitization, archives, cultural heritage, digital libraries, Europeana, National Electronic Library of Ukraine, information society, electronic archival studies, digital humanities, memory preservation.*

Постановка проблеми. Історичні архіви традиційно виконували функцію збереження документальної спадщини, забезпечуючи накопичення та охорону джерел з історії держави і суспільства. У сучасних умовах, особливо в період російсько-української війни, значення архівів істотно зростає, адже вони стають не лише сховищем минулого, а й одним із ключових інструментів збереження національної пам'яті та історико-культурної ідентичності України.

Загрози знищення документальних фондів унаслідок бойових дій, окупації або цілеспрямованого нищення української культурної спадщини актуалізують потребу у створенні надійних цифрових копій архівних матеріалів. Саме ці чинники стали потужним стимулом до діджиталізації історичних архівів, процес якої в Україні почав активно розвиватися після 2014 року – у зв'язку з появою відповідних технічних можливостей та державних ініціатив.

Після 2022 року питання цифрового збереження історико-культурної спадщини набуло критичної ваги, адже цифровізація є фактично єдиним шляхом убезпечення унікальних архівних документів від фізичного знищення під час війни. У цьому контексті особливо важливо проаналізувати наявні українські й міжнародні практики діджиталізації архівів, визначити їх ефективність і виробити стратегічні орієнтири для подальшого розвитку цієї сфери в Україні. Таким чином, у даному дослідженні вперше здійснено порівняльний аналіз українських і міжнародних цифрових архівних платформ у контексті воєнних загроз культурній спадщині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі спостерігається певна термінологічна неоднозначність у вживанні понять оцифрування, цифровізація та діджиталізація, які нерідко використовуються як синоніми, хоча мають різне змістове наповнення.

Оцифрування розглядається як початковий, технічно зумовлений процес переведення аналогових матеріалів – паперових, фото-, аудіо- чи

відеодокументів – у цифрову форму. Головна мета цього процесу – вберегти першоджерела від руйнування та забезпечити їхню відтворюваність для науковців і суспільства в майбутньому [23].

Натомість цифровізація значно ширше технічного процесу. Вона передбачає формування інфраструктури обміну знаннями: баз даних, цифрових каталогів, інтегрованих платформ і сервісів, що відкривають історико-культурну спадщину для взаємодії. Цифровізація забезпечує не лише збереження пам'яток, а й надає їм публічного виміру, включаючи їх до сучасного культурного діалогу [20].

У свою чергу діджиталізація, на відміну від попередніх понять, визначається як комплексна соціокультурна трансформація, що охоплює не лише технологічні зміни, а й зміну парадигми збереження пам'яті, наукової комунікації та культурної репрезентації. У цьому сенсі діджиталізація є не просто технічним або організаційним процесом, а інструментом формування нових підходів до осмислення й популяризації історико-культурної спадщини [21]. Сьогодні саме питання діджиталізації постає найбільш актуальним для сучасних історичних архівів.

Питання діджиталізації історико-культурної спадщини має виразно міждисциплінарний характер, адже поєднує наукові підходи з історії, архівознавства, інформаційних технологій, культурології та права. До його розроблення долучилися представники різних галузей знань, що засвідчує багатовимірність проблеми та її актуальність для сучасної науки. Технічні аспекти створення електронних архівів, зокрема процес масового оцифрування паперових документів, розглядає доктор технічних наук Г. Асєєв, який акцентує увагу на питаннях технологічної сумісності та довготривалого збереження цифрових копій [1]. У галузі бібліотекознавства та документознавства напрями цифровізації архівної справи в Україні аналізують Д. Василенко та Л. Бутко, виділяючи пріоритетні напрями цифровізації

архівної справи [2]. У сфері архівознавства Я. Калакура та М. Палієнко розробили концептуальні засади електронного архівознавства, у яких враховано тенденції цифровізації українського суспільства та нові вимоги до збереження й доступності документальної спадщини [6]. Ю. Ковтанюк досліджує нормативно-правові аспекти оцифрування архівних фондів, звертаючи увагу на відсутність уніфікованих стандартів і єдиних вимог щодо діджиталізації в Україні. Учений пропонує розробити окремий законодавчий акт, який би регламентував процес цифрового збереження архівних матеріалів на національному рівні [7]. Н. Мельніченко наголошує на важливості залучення бібліотек, архівів і музеїв до спільної роботи зі збереження культурної спадщини, розглядаючи їх як осередки національної пам'яті та ідентичності [9]. Г. Мусіна підкреслює особливу актуальність діджиталізації архівних документів в умовах воєнних дій, коли виникає реальна загроза фізичному знищенню фондів [10].

Європейський досвід створення електронних архівів і цифрову репрезентацію України в європейському інформаційному просторі досліджує А. Хромов, який акцентує увагу на інтеграції українських архівних ініціатив у спільні міжнародні цифрові проєкти [16].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, сучасний науковий дискурс з проблеми діджиталізації архівів охоплює як технічні й правові питання, так і гуманітарні аспекти цифрової трансформації. Вивчення зарубіжного досвіду є необхідною умовою для вироблення ефективних стратегій цифрового збереження історико-культурної спадщини в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є проаналізувати процес діджиталізації історичних архівів як ключового інструменту збереження історико-культурної спадщини, визначити особливості його розвитку в Україні та зіставити їх із провідними світовими практиками.

Виклад основного матеріалу дослідження. У епоху цифрових технологій, діджиталізація історичних архівів відіграє ключову роль у збереженні та доступності світової історичної спадщини. Цей процес не тільки відновлює та зберігає історичні записи, але й перетворює їх у формат, який може бути легко доступний та використаний у майбутньому. Визначення діджиталізації історичних архівів охоплює широкий спектр діяльності, від сканування фізичних документів до створення цифрових баз даних, які можуть бути використані для пошуку та аналізу інформації. Важливість цього процесу не можна недооцінювати, адже він відіграє вирішальну роль у збереженні нашої спільної історії та культурної спадщини для майбутніх поколінь. Саме тому національні архіви по всьому світу активно розвивають цифрові проєкти, щоб забезпечити доступність та збереження історичних документів.

Одним із таких проєктів стала Європейська Електронна Бібліотека (The European Library – TEL – www.theeuropeanlibrary.org) [22] – інтернет-портал, який надає доступ до ресурсів національних бібліотек Європи, а його користувачі можуть шукати як бібліографічні записи, так і цифрові об'єкти, більшість з яких доступні безкоштовно.

Ініціатива Європейської Електронної Бібліотеки (TEL) виникла як спільне прагнення національних бібліотек Європи до створення єдиної цифрової платформи. Розробка цієї ідеї відбулася в рамках проєкту «The European Library: Gateway to Europe's Knowledge», який був реалізований з 2001 по 2004 рік за участю дев'яти національних бібліотек (Британська бібліотека, національні бібліотеки Італії (римська та флорентійська), Нідерландів, Німеччини, Португалії, Словенії, Фінляндії та Швейцарії) під егідою Конференції європейських національних бібліотек (CENL). Розробником порталу була національна бібліотека Нідерландів, де і розташовувався офіс TEL. Власне технічну роботу виконувала невелика команда з трьох-чотирьох осіб, а саму глобальну концепцію розробляла CENL.

Проект частково отримав фінансування від Європейської Комісії, проте переважно він існував за рахунок членських внесків бібліотек, що були учасницями CENL [13, с. 48].

TEL ставила перед собою завдання стати технічною, юридичною та організаційною базою для інтернет-порталу, який би був центром доступу до всіх бібліографічних та повнотекстових ресурсів, що знаходяться в європейських національних бібліотеках. Для своєї діяльності TEL вже мала технологічну основу, по суті вона стала продовженням проекту GABRIEL у поєднанні з низкою інших проєктів. GABRIEL – це був один з перших проєктів, що лиш надавав довідкову інформацію про національні бібліотеки [13, с. 49].

Паралельно протягом 2005–2007 років діяв проєкт TEL-ME-MOR (TEL-Modular Extension for Mediating Online Resources), спрямований на адаптацію до загальної системи Європейської цифрової бібліотеки бібліотек держав, що нещодавно стали членами Євросоюзу. Новоприєднаним бібліотеками надавалася методична допомога з впровадження ефективних інструментів ІКТ, щодо багатомовного доступу до бібліотечного контенту.

Практично одразу після реалізації проєкту TEL виникла ідея перетворення Європейської бібліотеки на центр всіх електронних ресурсів європейських національних бібліотек. Так, розпочалася робота з переформатування Європейської бібліотеки у Європейську цифрову бібліотеку (European Digital Library – EDL, 2006–2008 pp.), основним завданням якої було проголошено «зробити культурну спадщину Європи доступнішою та зручнішою для використання в Інтернеті» [19].

Для впорядкування співпраці між бібліотеками, архівами та музеями країн Європейського Союзу було створено Фонд Європейської цифрової бібліотеки, який відповідає за вирішення організаційних питань. Моніторинг і аналіз процесів оцифровування здійснює Експертна група високого рівня з цифрових бібліотек (High Level Expert Group on Digital Libraries). До її складу

входять фахівці з культурних установ, представники видавництв, правовласників, ІКТ-індустрії та наукових спільнот [11].

TEL трансформувалася в Europeana, більш масштабний проєкт, який був запущений 20 листопада 2008 року і об'єднав не тільки бібліотечні ресурси, але й архіви та музеї, створюючи широкий доступ до культурної спадщини Європи в цифровому форматі. Європейська бібліотека (TEL) активно функціонувала до 2016 року. Успішна реалізація проєкту Europeana у створенні та управлінні інтегрованим ресурсом сприяла не лише об'єднанню національних ініціатив, а й подальшій інтеграції масштабних міжнародних проєктів у сфері культурної спадщини, зокрема TEL. Проте у 2016 році Європейський Союз припинив фінансування TEL. Через нестачу членських внесків від учасників CENL для покриття операційних витрат діяльність TEL було призупинено, а проєкт залишився без подальших оновлень.

Починаючи з 1 січня 2017 року, доступ до ресурсу TEL, який зберіг свої напрацювання, було забезпечено через портал проєкту Europeana. Цей портал створено з метою спрощення доступу до європейських культурних і наукових цифрових ресурсів. Його завданнями є сприяння розвитку інформаційного суспільства, підтримка європейської ідентичності, популяризація культурних цінностей Європи, підвищення її конкурентоспроможності на світовій арені, а також розвиток освіти й культурного туризму [13, с. 51].

Слід наголосити, що у веб-ресурсів подібної потужності можуть виникати проблеми з доступом до матеріалів, зокрема, через їх популярність. Так, коли наприкінці 2008 року Європейський Союз відкрив свою цифрову бібліотеку, бажаючих ознайомитися з її матеріалами було настільки багато, що її популярність вимірювалася мільйонними запитами. Тож, перші кілька днів сайт бібліотеки Europeana постійно давав збої, адже сервери не витримували такого навантаження [4].

Ще один важливий проєкт – Всесвітня Цифрова Бібліотека (World Digital Library – WDL) [18], що за своєю суттю є веб-сайтом, створеним для сприяння дослідженню та вивченню світових історичних цінностей. Проєкт зосереджений на високоякісному бібліографічному описі та зображеннях з ключовими словами для кожного об'єкта.

Початок його існування обумовлюється метою збільшення доступності культурного та історичного контенту на глобальному рівні. Запропонована Джеймсом Біллінгтоном, директором Бібліотеки Конгресу США, у 2005 році ця концепція отримала підтримку ЮНЕСКО та була запущена у квітні 2009 року. Дж. Біллінгтон озвучив ідею створення колекції культурних багатств світу на базі Інтернету, яка б була доступна кожному та розповідала історії та висвітлювала досягнення всіх країн і культур, тим самим сприяючи міжкультурній обізнаності та взаєморозумінню [18].

Була створена група експертів, що працювала над створенням Світової цифрової бібліотеки. Попередньо вони вже працювали над схожою американською програмою – Програма цифрової бібліотеки американської пам'яті, що передбачала вільний онлайн доступ до історичних пам'яток колекцій Бібліотеки Конгресу та інших дослідницьких установ США. Важливим моментом стала технічна підтримка фахівців Александрійської бібліотеки (Єгипет) [4]. У свою чергу двадцять шість установ надали контент для запуску версії сайту. Партнерами по запуску були національні бібліотеки та культурні організації Бразилії, Китаю, Єгипту, Мексики, Росії, Франції, Швеції, Уганди, Сполучених Штатів та інших країн світу. Після запуску WDL продовжила додавати контент на сайт та залучати нових партнерів з усіх куточків світу. У квітні 2010 року установи та організації, що роблять внесок у WDL, прийняли Хартію WDL, яка встановила постійну структуру управління.

У 2020 році було завершено дію Хартії Всесвітньої цифрової бібліотеки (WDL). У 2021 році, після більш ніж 10 років роботи, Бібліотека перенесла всесвітню колекцію міжкультурних скарбів WDL у сталий дім для постійного доступу на головному веб-сайті Бібліотеки Конгресу [18].

На сьогодні сайт функціонує сімома мовами: англійською, арабською, іспанською, китайською, португальською, російською і французькою. І на сьогодні сайт налічує більше тисячі пам'яток, що хронологічно охоплюють період від 8 тисяч років до нашої ери до сьогодні, і цей процес ще триває. Проте не обійшлося і без проблемних моментів. Зокрема, Бібліотека оприлюднює лиш ті матеріали, що з точки зору авторського права є «громадським надбанням» і не потребують окремих дозволів на використання [4].

До порталу WDL були також долучені 9 найбільш цінних та унікальних документів із фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, які репрезентують документальну спадщину з історії та культури України. Серед них: Оршанське Євангеліє, Енеїда, Пінкас релігійної школи «Талмуд-Тора» міста Копичиці, Київське Євангеліє, Альбом номер 14. Малюнки та ескізи учнів майстерні Києво-Печерської лаври, Партитура Божественної літургії Іоанна Златоуста та інших творів Артемія Веделя, Діяння та послання апостольські, Київські глаголічні листи або Київський массал, Кобзар [12].

В Україні партнерами WDL є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна парламентська бібліотека України, Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія», Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, Науково-технічна бібліотека Національного університету «Львівська політехніка», Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В. Каразіна.

Завдяки WDL, користувачі з усього світу мають безперешкодний доступ до широкого спектру цінних матеріалів, включаючи документи, карти,

фотографії та інші види медіа, які раніше були обмежені фізичними кордонами. Ця платформа не лише сприяє освіті та дослідженню, але й підтримує збереження культурної різноманітності, надаючи інструменти для збереження цифрового спадку націй.

В Україні з 2023 року розпочато проєкт створення Національної електронної бібліотеки України (НЕБУ). Він спрямований на створення цифрової бібліотеки, яка надає доступ до різних видів ресурсів, включаючи книги, зображення та музику. Започаткування є частиною зусиль з оцифрування та збереження української культурної спадщини. Цей проєкт, що отримав підтримку міжнародних організацій, був оголошений на початку 2023 року і має на меті створення надійної цифрової платформи для доступу до широкого спектру документальних ресурсів.

До запровадження цього проєкту в Україні вже існували локальні електронні бібліотеки, що забезпечували вільний доступ до оцифрованої історико-культурної спадщини. Це такі бібліотеки, як електронна бібліотека «Культура України» [8], Відкрита електронна бібліотека Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого [3], Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини Національної бібліотеки України імені В. Вернадського [16], електронна бібліотека «Історична спадщина України» Національної історичної бібліотеки України [5] та електронна бібліотека «Скарби України» Одеської національної наукової бібліотеки [15].

Заплановано, що НЕБУ пройде кілька етапів розвитку, починаючи з 2024 року, з метою вивчення кращих практик у сфері цифрових бібліотек та адаптації цього досвіду до українських умов. Координація проєкту здійснюється у співпраці з українськими культурними та освітніми організаціями.

Основним завданням НЕБУ є забезпечення вільного та зручного доступу до електронних версій книг, журналів, архівних документів та інших видів

медіа, що сприятиме розвитку освіти, науки та культури. Проєкт також має велике значення для збереження історичної пам'яті, особливо в умовах, коли фізичні матеріали можуть бути під загрозою через воєнні дії [14].

Ці проєкти демонструють різні моделі інтеграції цифрових ресурсів, включаючи централізоване збирання метаданих та цифрових ресурсів, розподілені пошукові системи та комбіновані підходи. Вони відіграють важливу роль у збереженні культурної спадщини та наданні доступу до історичних ресурсів для науковців, студентів та широкої публіки. Водночас активна діджиталізація архівів пов'язана з низкою ризиків і викликів, які потребують системного усвідомлення. Серед них проблема довготривалого збереження цифрових копій, що вимагає постійної міграції даних на нові носії та підтримання технологічної сумісності форматів. Важливим аспектом стає також кібербезпека, оскільки відкриті архівні ресурси можуть зазнавати атак, змін або несанкціонованого доступу. Не менш значущим є правовий вимір – необхідність чітких механізмів захисту авторських і суміжних прав у цифровому середовищі, адже публікація архівних матеріалів онлайн створює нові виклики для балансування між відкритим доступом і дотриманням правовласності [7]. Вирішення цих питань потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує правові, етичні та технологічні аспекти.

Висновки. Діджиталізація історичних архівів є ключовим чинником збереження документальної та культурної спадщини в умовах сучасних викликів, особливо під час війни. Аналіз українського та зарубіжного досвіду засвідчує, що створення національних і міжнародних цифрових платформ, таких як TEL, Europeana, World Digital Library та НЕБУ, сприяє забезпеченню відкритого доступу до культурних ресурсів, формуванню єдиного інформаційного простору й зміцненню культурної ідентичності суспільства.

Міжнародні практики показують, що ефективна діджиталізація потребує не лише технічного оснащення, але й міжінституційної координації, правового регулювання, сталого фінансування та участі громадськості.

В українському контексті цифрова трансформація архівів набуває стратегічного значення, адже дозволяє зберегти унікальні історичні джерела від фізичного знищення, забезпечує розвиток цифрової гуманітаристики й сприяє інтеграції України до європейського культурного простору.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення моделей управління цифровими архівами, розроблення національних стандартів оцифрування; створення системи міжархівної взаємодії в єдиному цифровому середовищі та формування єдиного цифрового репозитарію України з відкритим API-доступом для інтеграції з європейськими платформами.

Список використаних джерел

1. Асєєв Г. Концепція компонента введення електронних документів у повнотекстову базу даних. *Вісник Книжкової палати*. 2013. № 11(208). С. 20–23.
2. Василенко Д. П., Бутко Л. В. Пріоритетні напрями цифровізації архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 4. С. 32–38
3. Відкрита електронна бібліотека. URL: <https://web.nlu.org.ua/> (дата звернення: 27.08.2025).
4. Драчук С. Світова цифрова бібліотека має поліпшити людство. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1613053.html> (дата звернення: 27.08.2025).
5. Історична спадщина України : електронна бібліотека. URL: <https://omeka.nibu.kyiv.ua/s/nibu/page/index> (дата звернення: 27.08.2025).

6. Калакура Я., Палієнко М. Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*. 2021. Вип. 3. № 328. С. 36–65.
7. Ковтанюк Ю. С. Нормативно-правове регулювання оцифрування фондів закладів культури як вимога для розбудови державних інтеграційних електронних ресурсів національного історичного та культурного надбання. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2023. Вип. 31. С. 379–406. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004773> (дата звернення: 27.08.2025).
8. Культура України : електронна бібліотека. *Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого*. URL: <https://elib.nlu.org.ua/> (дата звернення: 27.08.2025).
9. Мельніченко Н. Збереження спадщини України: роль бібліотек, архівів і музеїв. *Інноваційні тенденції в праві та соціально-економічних відносинах* : колективна монографія / за наук.ред. О. Кравченко, І. Маліновської. Кропивницький – Вроцлав : Вид-во ЦІРоЛ, 2025. С. 564–600.
10. Мусіна Г. Оцифрування як засіб зберігання архівних документів в умовах війни. *Актуальні виклики розвитку інформаційної діяльності в глобальному вимірі* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 146–149. URL: <https://surl.li/sajcyh> (дата звернення: 27.08.2025).
11. Пелагеша Н. Цифрова бібліотека для всієї Європи. *Дзеркало тижня*. 14.02.2008. URL: https://zn.ua/ukr/science/tsifrova_biblioteka_dlya_vsieyi_evropi.html (дата звернення: 27.08.2025).
12. Проект Світова цифрова бібліотека (World Digital library – WDL). *Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1070> (дата звернення: 27.08.2025).

13. Прокопенко Л. Конференція директорів європейських національних бібліотек (CENL): від обміну досвідом до спільних проєктів. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 11. С. 47–52.

14. Реалізація проєкту створення Національної електронної бібліотеки України. *Міністерство культури та стратегічних комунікацій України*. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/realizacziya-proyektu-stvorennnya-naczionalnoyi-elektronnoyi-biblioteku-ukrayiny/> (дата звернення: 27.08.2025).

15. Скарби України : цифрова колекція книжкових пам'яток у фонді Одеської національної наукової бібліотеки. URL: <https://odnb.odessa.ua/rarities/?lang=uk> (дата звернення: 27.08.2025).

16. Хромов А. Портал «Архіви Європи» та репрезентація України в європейському просторі оцифрованого культурного надбання. *Архіви України*. 2020. № 2(323). С. 7–16.

17. Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини Національної бібліотеки України імені В. Вернадського. URL: <https://surl.lt/jpsrgg> (дата звернення: 27.08.2025).

18. About this Collection. *World Digital Library*. URL: <https://www.loc.gov/collections/world-digital-library/about-this-collection/> (дата звернення: 27.08.2025).

19. European Commission steps up efforts to put Europe's memory on the Web via a «European Digital Library» : press release. *European Union* : official website. Mar 2, 2006. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_06_253 (дата звернення: 27.08.2025).

20. European Commission. Shaping Europe's Digital Future. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2020. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2020-02/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf (дата звернення: 27.08.2025).

21. Floridi L. The Fourth Revolution: How the Infosphere is Reshaping Human Reality. Oxford : Oxford University Press, 2014. 248 p. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9780191667695_A23596176/preview-9780191667695_A23596176.pdf (дата звернення: 27.08.2025).
22. The European Library : official website. URL: <https://www.theeuropeanlibrary.org/> (дата звернення: 26.10.2025).
23. UNESCO / PERSIST. Guidelines for the Selection of Digital Heritage for Long-Term Preservation. 2016. 19 p. URL: <https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/1218> (дата звернення: 27.08.2025).